

vervuiling op zee – © DG Leefmilieu

Kustwachtpartner: DG Leefmilieu – Dienst Marien Milieu

Oorspronkelijk coördineerde de Beheerseenheid Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium (BMM) (zie Neptunus 308) de verschillende aspecten van milieuwetgeving voor het Belgische gedeelte van de Noordzee. Dat gedeelte heeft een oppervlakte van 3.454 km², pakweg de grootte van een gemiddelde Belgische provincie. En ook al is dit slechts 5% van de totale oppervlakte van de Noordzee, toch is het – gezien zijn ligging, dichtbij het Kanaal – één van meest 'gebruikte' stukjes zee ter wereld. Scheepvaart, toerisme, visserij, windmolens, zandwinning en recreatie hebben allemaal hun invloed op het milieu. Onze Noordzee is een unieke wereld, zowel op als onder water. Er is een rijke biodiversiteit en de Noordzee levert een aantal belangrijke ecosysteemdiensten. Het mariene milieu komt echter door de vele menselijke activiteiten steeds meer onder druk te staan. Om de vele facetten hiervan zoveel mogelijk in evenwicht te houden, werd in 2004 de dienst Marien Milieu opgericht.

De dienst Marien Milieu valt onder het directoraat-generaal Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu. De uiteenlopende actiedomeinen van deze federale overheidsdienst vallen onder de bevoegdheid van verschillende ministers en staatssecretarissen. Vanuit zijn bevoegdheid over maritiem transport in de Noordzee en het mariene milieu ervan, is staatssecretaris Bart Tommelein dus de 'grote baas' van de dienst Marien Milieu.

"Wij zijn verantwoordelijk voor het beleid inzake bescherming en duurzaam gebruik van het mariene milieu." Aan het woord is Eric Donnay, celhoofd van de dienst Marien Milieu. Na een carrière als koopvaardij-officier ging hij bij BMM aan de slag en sinds 2004 is hij dus actief bij deze dienst. We ontmoeten hem in het 'hoofdkwartier' van DG Leefmilieu op het Brusselse Victor Hortaplein, vlakbij het zuidstation. Hij legt ons uit wat er precies wordt bedoeld met de term 'mariene milieu': *"Het mariene milieu is de zee in zijn geheel, zowel voor wat de natuur betreft, als de menselijke activiteiten die op zee plaatsvinden en een impact hebben op die natuur. Wij spreken daarbij niet alleen over water, want de zee is meer dan alleen maar zeewater. Wij spreken eerder van een ecosysteem want er leven verschillende dieren en organismen, niet alleen in het water maar ook op de zeebodem. Een aanzienlijk deel van het Belgische stukje Noordzee bestaat uit ondiepe wateren. Dit betekent dat het zonlicht de zeebodem kan bereiken, wat uiteraard zijn invloed heeft op de organismen die er leven. Ongeveer 1/3 van ons gebied staat als 'habitat' gecatalogeerd en kreeg het Natura 2000-certificaat. Het is het grootste beschermde natuurgebied van België."*

sorteren van afval aan boord van de schepen – © DG Leefmilieu

een school blauwvintonijnen – © Duurzaam Actueel

milieu-oefening met de Pgo1 Castor – © Jorn Urbain

Wetgeving en deontologie

In 1866 schreef Pierre-Joseph Van Beneden (Belgisch pionier van de mariene biologie) dat enkele scholen vraatzuchtige vissen in enkele uren tijd meer schade kunnen aanrichten dan alle vissersvloten in enkele weken. De geschiedenis heeft hem ongelijk gegeven want halweg de 20ste eeuw hebben o.a. Overbevissing, vernieling van habitats en chronische vervuiling de aantasting van het mariene milieu in een stroomversnelling gebracht.

"De wet van 20 januari 1999 tot bescherming van het mariene milieu schetst een kader van grondbeginselen, zoals duurzaam beheer en het principe dat de vervuiler betaalt", aldus Eric Donnay. "Maar er blijft voor onze dienst een pedagogische taak weggelegd. Eén van onze betrachtingen op beleidsniveau is de activiteiten van de mens te regulariseren. Dit betekent niet noodzakelijk verbieden, maar eerder begeleiden en conflicten tussen de verschillende soorten activiteiten vermijden. Wij treden continu in dialoog met de verschillende gebruikers van de zee. Wij gaan aan boord van de verschillende schepen en proberen de mensen bewust te maken van de impact die hun activiteiten op het milieu hebben. Misschien is het een utopie, maar het zou mooi zijn indien ze allemaal autonoom de bescherming van het mariene milieu integreren in de manier waarop ze hun activiteiten op zee concipiëren."

Handhavingstaken op zee

"Van zodra een reglement bestaat, is dat enkel geloofwaardig als er controle is", zegt Eric Donnay. Zijn dienst informeert en sensibiliseert maar voert ook zelf controles uit op de naleving van de milieuwetgeving. En gezien de dienst in zijn totaliteit slechts uit tien mensen bestaat, is samenwerking met andere partners onontbeerlijk. Eric Donnay: "Voor al onze dossiers is er interactie met andere departementen. Wij coördineren, leveren input en stemmen onze activiteiten af op die van andere departementen, zowel op federaal niveau als gewestelijk. Voor wat de zee betreft, spreek ik nu uiteraard over het Vlaams Gewest. Enkele van onze belangrijkste partners zijn Defensie, de scheepvaartpolitie, de douane, BMM en de Civiele Bescherming. De Kustwachtstructuur en het bijhorende overleg tussen de verschillende kustwachtpartners heeft deze samenwerking al zeer gunstig beïnvloed. Enkele voorbeelden: Wij hebben geen eigen schepen om op zee te gaan, maar we hebben afspraken met DAB Vloot en met de Marine. De scheepvaartpolitie heeft politionele bevoegdheden die wij niet hebben, maar zij hebben dan weer niet dezelfde kennis van de milieuwetgeving op nationaal en internationaal vlak. De douane biedt ons de mogelijkheid om op zee te gaan in gebieden die ons interesseren omdat ze dagelijks in de territoriale wateren patrouilleren. Regelmatig vliegen onze agenten mee met het vliegtuig van BMM, enz... Je ziet, de ketenwerking tussen de verschillende partners is ontzettend belangrijk."

Het is zeer belangrijk dat men op zee de vlag van de overheid ziet. Hiermee doel ik vooral op de triotandem Leefmilieu-Defensie-Scheepvaartpolitie."

ondertekening van een protocolakkoord tussen DG Leefmilieu en de Marine – © Jorn Urbain

het luchttoezichtsvliegtuig van BMM – © Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen

bouw van een transformatorstation voor het windmolenpark Belwind Wind Farm, zo'n 50 kilometer ver in zee, voor de kust van Zeebrugge, ter hoogte van de Bligh-bank – © lemants

pollutiebestrijding met de Agso Valcke – © DG Leefmilieu

training pollutiebestrijding – © DG Leefmilieu

milieu-oefening met de Pgo1 Castor – © Jorn Urbain

Op deze manier houdt de dienst Marien Milieu toezicht op zeeverontreiniging door schepen en stelt ze inbreuken vast. De dienst is inderdaad bevoegd om te verbaliseren en hun initiële vaststellingen aan het parket over te maken voor verder gevolg. Meestal leveren die vaststellingen al afdoend bewijsmateriaal op. Dit kan gaan van foto's, videobeelden en screenshots van radarbeelden die een causaal verband tussen een vervuiling en een schip kunnen aantonen. Vaak maakt men direct radiocontact met het schip in kwestie en met AIS valt het ondubbelzinnig te identificeren. Zelfs het vliegtuig van BMM is uitgerust met satellietcommunicatie, zodat een onmiddellijke rapportage van bepaalde feiten aan het MIK (Maritiem Informatiekruispunt) kan gebeuren. "Het is dan de taak van de scheepvaartpolitie om verder onderzoek te verrichten wanneer een 'dader' in een Belgische haven aankomt", legt Eric uit. "Het MIK verzekert de verdere verspreiding van de info. Dat gebeurt op basis van een communicatiematrix en verschillende scenario-dispatchinglijsten die wij recentelijk hebben afgewerkt in het MARPOL-domein. Op deze manier bereikt de info niet alleen de betrokken Kustwachtpartners maar meteen ook de parketmagistraten. En we moeten ook rekening houden met het internationale karakter van de scheepvaart, maar de procedures van de verschillende Noordzeelanden raken steeds beter op elkaar afgestemd."

Cultuurverschillen

Nogmaals beklemtoont het celhoofd van de dienst Marien Milieu dat het niet de bedoeling is om op zee alles te verbieden. Hij meet de resultaten van zijn dienst ook niet aan de hand van het aantal opgestelde processen-verbaal. Het accent ligt voornamelijk bij preventie, sensibilisering en de menselijke activiteiten op zee zodanig coördineren en organiseren dat alles op een milieubewuste manier gebeurt, met zo weinig mogelijk impact op het milieu. Dat is een belangrijke opdracht waarbij de dienst Marien Milieu toch wel voor een aantal uitdagingen staat.

Eric Donnay: "België heeft nog steeds geen cultuur van een accurate controle op zee. We hebben een cultuur van controle in de haven. Onze buurlanden zijn daarin meer performant. Maar onze dienst is te klein om daar alleen in verder te gaan. We kunnen niet

alles doen en we moeten keuzes maken. Die keuzes maken we niet alleen. Daar waar andere partners hun corebusiness autonoom kunnen uitvoeren, kunnen wij dat niet. Wij zijn afhankelijk van onze partners en als wij met iedereen tegelijk willen werken, dan moeten wij kameleon spelen. Daarbij is dialoog de sleutel tot succes bij deze samenwerking. De verschillende Kustwachtpartners hebben verschillende belangen en elk hun eigen benadering van een situatie op zee. De aanwezigheid van de scheepvaartpolitie op het water, bijvoorbeeld, heeft vaak een repressief karakter. Voor ons is het niet belangrijk hoeveel processen-verbaal er worden opgesteld. Wij besteden meer aandacht aan de terugkoppeling die we van scheepsbemanningen en -kapiteins krijgen over regels die onmogelijk of absurd zijn. Wij proberen aan boord te gaan wanneer een schip voor anker ligt op zee, om met de bemanning te gaan praten. Zie je, dit zijn ook cultuurverschillen. Maar hoe meer we samenwerken, hoe meer het duidelijk wordt dat die cultuurverschillen geen obstakel hoeven te zijn. Daarin ligt ook het belang van gezamenlijke acties zoals de operatie Opera. Dit is belangrijk om elkaar te leren begrijpen, elkaars mogelijkheden en beperkingen te leren kennen en samen een signaal te geven aan de gebruikers van de zee. En met de komst van de twee nieuwe patrouillevaartuigen, Castor en Pollux, zullen zich nog meer gelegenheden voordoen om die samenwerking verder uit te diepen. Het is immers niet gemakkelijk om middelen te krijgen om op zee aanwezig te zijn en dus aan 'situational awareness' te werken. Dit is nochtans het fundament waarop de samenwerking tussen de Kustwachtpartners gebaseerd is.

Daarbij is het zeer belangrijk dat men op zee de vlag van de overheid ziet. En hierbij doel ik vooral op de triotandem Leefmilieu-Defensie-Scheepvaartpolitie."

Milieuvergunningen

Bepaalde activiteiten, zoals baggerwerken of zandwinning, zijn reeds onderworpen aan de milieuwetgeving. Voor visserij – die trouwens een gewestelijke bevoegdheid is – bestaat een Europees beleid, zowel op economisch als op ecologisch vlak. Daarnaast moeten alle commerciële en/of publicitaire activiteiten op zee vergund worden. De bevoegde minister verstrekt de milieuvergunningen maar het is de dienst Marien Milieu die de dossiers voorbereidt. Ze verzamelen informatie, stellen milieu-effectenrapporten op, analyseren rapporten van BMM en verrichten, indien nodig, zelf bijkomend onderzoek op kosten van de aanvrager. Zo zijn de windmolenparken in de Noordzee een schoolvoorbeeld van vergunningen die de dienst Marien Milieu heeft mogen voorbereiden. Het kan echter ook kleinschaliger, zoals bijvoorbeeld de organisatie van een wedstrijd voor motorboten. "Een verstrekte milieuvergunning is echter niet het einde van het verhaal", aldus Eric Donnay. "Er is ook een volledig monitoringprogramma aan gekoppeld. Vooraf kunnen we immers vrijwel nooit de volledige impact van bepaalde activiteiten op het mariene milieu inschatten. We moeten ons constant blijven afvragen of de gestelde voorwaarden aangepast zijn aan de situatie, en of we ons doel om de activiteiten zo duurzaam mogelijk te vergunnen, hebben bereikt."

Eén van onze betrachtingen op beleidsniveau is de activiteiten van de mens te regulariseren. Dit betekent niet noodzakelijk verbieden..."

Wij zijn afhankelijk van onze partners en als wij met iedereen tegelijk willen werken, dan moeten wij kameleon spelen."

Pollutiebestrijding in de praktijk

De dienst Marien Milieu is niet alleen werkzaam op beleidsniveau en in de theorie, maar ook praktijkgericht op het terrein. Of in dit geval op het water. Naast hun handhavingstaken worden ze ook zelf effectief ingeschakeld om vervuiling op zee te bestrijden. De dienst stockeert pollutiebestrijdingsmateriaal (zoals drijvende dammen, pompsystemen en opslagmiddelen) in Jabbeke en Zandvoorde. Dicht bij de zee dus. Wanneer een interventie nodig is, dan verzekert de Civiele Bescherming van Jabbeke het transport van de middelen. Als het gaat over mechanische recuperatie (vegen of pompen), dan staan de schepen van DAB Vloot paraat. Voor chemische dispersie worden sproeiarmen gemonteerd op een schip van de Marine. In het verleden waren dat de A950 Valcke en A963 Stern, vanaf nu zal de Marine hiervoor de P901 Castor en P902 Pollux inzetten. Drie medewerkers van de dienst Marien Milieu zijn verantwoordelijk voor het onderhoud van dit pollutiebestrijdingsmateriaal en voor de training van het personeel dat dit materiaal moet gebruiken.

Maritiem ruimtelijk plan

Gedurende het hele gesprek met Eric Donnay valt het ons op dat zijn functie eerder een roeping dan een job is. Het milieu ligt hem werkelijk na aan het hart. Hij vertelt: "Onder de gebruikers van de zee heerst nogal wat concurrentie als het gaat om het 'opeisen' van hun stukje ruimte. Verschillende activiteiten kunnen in elkaars vaarwater terechtkomen en dat kan ook een nadelig effect op het milieu hebben. Scheepvaart, visserij, toerisme, grindwinning, baggerwerken, energie-opwekking en militaire oefeningen hebben elk hun eigen doelstellingen. Maar om dit alles in evenwicht te houden, heeft de overheid een maritiem ruimtelijk plan voor het Belgische deel van de Noordzee opgesteld. België is daarmee een pionier in Europa en zelfs in de wereld. En dat begint zijn vruchten af te werpen. De windmolens creëren bijvoorbeeld kansen om meer leven aan te trekken. Daartoe zijn ook kunstmatige riffen aangelegd. Er zijn plaatsen waar vogels kunnen broeden en dat is ook de bedoeling. Er zijn onrechtstreekse gevolgen van het feit dat de zone niet meer toegankelijk is voor de visserij. Rond de windmolens is nu meer biodiversiteit. Er is meer vis en er zijn grotere vissoorten (omdat ze niet gevangen worden). Dat was niet de oorspronkelijke bedoeling

maar het is een soort natuureservaat geworden. Het is geen natuurlijke habitat maar eerder een interessante vorm van bio-engineering. Daarnaast zijn er vier zones gedefinieerd voor visserij met aangepaste technieken. We streven trouwens constant naar duurzame visserijtechnieken want de vaak gebruikte boomkor is nu eenmaal een ware ploeg voor de zeebodem, met grote beschadiging van de organismen tot gevolg."

Verder voorziet het maritiem ruimtelijk plan ook speciale zones voor militaire oefeningen, baggerstortplaatsen, ontginningengebieden, een zone voor duurzame aquacultuur, scheepvaartroutes, zones voor wetenschappelijk onderzoek, bescherming van het cultureel erfgoed (o.a. wrakken) en – voor veel mensen niet onbelangrijk wanneer ze aan de zee denken – het waarborgen van toerisme en recreatie.

Het hoeft geen betoog dat de dienst Marien Milieu ook in de totstandkoming van dit maritiem ruimtelijk plan een belangrijke speler is geweest. De zee is van iedereen. Dat dit principe naar de toekomst toe in een duurzaam beleid is vastgelegd, hebben we in hoofdzaak aan hen te danken.

Franky Bruneel

Bescherm onze Noordzee

Een zee vol vis ... maar de juiste soort op mijn bord

Kies voor duurzame vis: vermijd bedreigde soorten, probeer eens een minder bekende vis en informeer je over de vangst- en kweekmethodes. Raadpleeg de vis- en zeevruchtengids op www.zeevruchtengids.org.

Een zee vol plastic? Geef mij maar een herbruikbare drinkfles en een brooddoos

Minder flesjes water, aluminiumfolie en plastic zakjes gebruiken en deze niet laten rondslingeren, betekent minder plastic in zee.

Een zachte huid = een vuile zee?

Scrubs en cosmetica bevatten vaak microplastics: piepkleine deeltjes plastic die uiteindelijk ook in zee terechtkomen. Op www.beatthemicrobead.org vind je tal van verzorgingsproducten zonder microplastics.

Mijn wc, geen chemische snelweg naar zee

Frituurolie, verfrestjes of white spirit horen niet thuis in de wc of de gootsteen, wel bij het Klein Gevaarlijk Afval op het containerpark.

Een feestje met ballonnen? Ja, maar laat ze niet vliegen

Vogels, vissen en andere dieren zien stukjes ballon als voedsel of raken erin verstrikt. Zorg ervoor dat ballonnen niet in de natuur of in zee terechtkomen.

Protégeons notre mer du Nord

Une mer pleine de poissons ... mais la bonne espèce dans mon assiette

Choisissons du poisson durable: évitons les espèces menacées, essayons des poissons moins connus et informons-nous sur les techniques de pêche. Pour ce faire, surfons sur www.guidedesespèces.org.

La mer est pleine de plastique? Je prends ma boîte à tartines et ma gourde

Pour réduire le plastique en mer, j'utilise moins de papier aluminium, de petites bouteilles et de sacs en plastique. Et surtout, je ne les jette pas n'importe où.

Peau douce = mer polluée?

Bien des crèmes de gommage contiennent des microbilles de plastique qui finissent par se retrouver dans la mer. Sur www.beatthemicrobead.org, choisissons des produits de soins sans micro-plastiques.

Je ne fais pas de mon WC une autoroute chimique vers la mer

L'huile de friture, les restes de peintures ou de white spirit ne doivent pas être versés dans les WC ou les éviers mais apportés à la collecte de produits chimiques ou au parc à conteneurs.

Des ballons pour faire la fête? Oui, mais ne les laissons pas s'envoler

Les animaux s'empêtrent dans les débris de ballons ou les confondent avec de la nourriture et les avalent. Ne laissons pas les ballons terminer leur vie en mer ou dans la nature.

OVERZICHTSKAART

